

Warsztaty *world-café* wśród duszpasterzy DA – raport

Marcin Jewdokimow

Warszawa 2025 r.

Spis treści

Wprowadzenie metodologiczne	4
1. Jak przyciągnąć i podnieść zaangażowanie studentów?.....	4
Uzasadnienie badawcze.....	4
2. Nowe formy i narzędzia duszpasterstwa	5
Uzasadnienie badawcze.....	5
3. Obecna współpraca i nowe obszary współpracy	5
Uzasadnienie badawcze.....	5
4. Duszpasterz i liderzy – formacja do misji	6
Uzasadnienie badawcze.....	6
5. Trudności i wyzwania DA – wizja przyszłości	7
Uzasadnienie badawcze.....	7
Analiza	8
Obszar 1: Jak podnieść zaangażowanie i przyciągnąć studentów?	8
Zmieniający się profil studenta	8
Modele zaangażowania	8
Czynniki przyciągające studentów	9
Czynniki odpychające studentów	9
Kryzys tożsamości i sekularyzacja.....	9
Psychologizacja i granice duszpasterstwa	10
Polaryzacja i kryzys komunikacji w Kościele.....	10
Przemiany akademii i kultury.....	10
Obszar 2: Nowe formy i narzędzia duszpasterstwa.....	11
Rekolekcje, pielgrzymki i msze św. (akademiczne)	11
Spotkania grup formacyjnych.....	11
Nowe i adaptowane formy duszpasterstwa	11
Przenikanie tradycyjnych i nowych form.....	12
Formy indywidualne – mentoring, kierownictwo duchowe	12
Obszar 3: Obecna współpraca i nowe obszary współpracy.....	14
Korzyści i trudności wynikające ze współpracy.....	14
Niewykorzystane potencjalne partnerstwa	15
Obszar 4: Duszpasterz i liderzy – formacja do misji.....	16
Rola duszpasterza w DA – między posługą a towarzyszeniem.....	16
W poszukiwaniu lidera	16
Wyłanianie liderów i ich motywacja do bycia liderami	16
Formacja.....	17
Obszar 5: Trudności i wyzwania DA – wizja przyszłości.....	18

Podsumowanie socjologiczne.....	19
---------------------------------	----

Wprowadzenie metodologiczne

W ramach projektu przeprowadzono warsztaty z przedstawicielami duszpasterstw akademickich w Polsce. Spotkania realizowano metodą world-café, partycypacyjnej techniki moderowanej dyskusji, której celem jest wspólne generowanie wiedzy i refleksji poprzez rozmowę w grupach. Prowadzi do wyciągania wspólnych wniosków oraz propozycji działań w danym obszarze. Metoda ta zakłada, że uczestnicy są współtwórcami wiedzy, a moderator pełni rolę animatora dialogu¹. W badaniu uczestniczyło 40 księży – duszpasterzy akademickich z różnych ośrodków w Polsce, reprezentujących zróżnicowane środowiska; miało charakter anonimowy, a jego celem było zebranie diagnoz i pomysłów dotyczących kondycji duszpasterstw akademickich w Polsce.

Dyskusje toczyły się wokół pięciu zagadnień, które stworzył zespół badawczy na podstawie wcześniejszych badań. Poniżej przedstawione są zagadnienia oraz uzasadnienie ich wyboru.

1. Jak przyciągnąć i podnieść zaangażowanie studentów?

Uzasadnienie badawcze

Rekrutacja i podtrzymywanie zaangażowania studentów to kluczowy wskaźnik żywotności duszpasterstwa akademickiego. Badanie strategii przyciągania, motywacji uczestników oraz powodów rezygnacji pozwala zrozumieć, dla kogo realnie jest DA, jakie potrzeby zaspokaja (religijne, społeczne, psychologiczne, tożsamościowe) i w jaki sposób konkuruje lub współistnieje z innymi ofertami (organizacje studenckie, NGO, wspólnoty, eventy miejskie). Daje to materiał do diagnozy zasięgu DA i budowy modeli dotarcia do studentów „poszukujących” i zdystansowanych wobec Kościoła.

1. Co sprawia, że student po raz pierwszy przekracza próg DA (konkretny impuls, osoba, wydarzenie, kanał komunikacji)? Ja przyciągnąć nowe osoby?
2. Jakie formy kontaktu i informacji (media społecznościowe, zaproszenia osobiste, plakaty, spotkania integracyjne) działają dziś najlepiej, a jakie przestają działać?
3. Co sprawia, że studenci zostają w DA dłużej niż jednorazowo – jakie doświadczenia są „przełomowe”?
4. Jakie grupy studentów są w DA dziś praktycznie nieobecne (kierunki, typy uczelni, cudzoziemcy, „dystansujący się” od Kościoła) i dlaczego?
5. Jak DA „wychodzi” poza własne mury – w akademiki, kampus, środowiska studenckie?
6. Jakie bariery sprawiają, że niektórzy studenci nie wracają (styl spotkań, język, forma prowadzenia, klimat grupy)?

¹Por. Fouché, C., Light, G. (2011). *An invitation to dialogue: “The World Café” in social work research*. Qualitative Social Work, 10(1), 28-48.

7. Jak można mierzyć skuteczność działań rekrutacyjnych i „retencyjnych” (jakie wskaźniki, jakie dane zbierać)?

2. Nowe formy i narzędzia duszpasterstwa

Uzasadnienie badawcze

Procesy sekularyzacji, cyfryzacji i indywidualizacji sprawiają, że klasyczne formy duszpasterstwa (Msza św., konferencja, spotkanie wspólnoty) współistnieją dziś z nowymi formatami (podcasty, spotkania tematyczne). Badanie tych form i narzędzi pozwala zobaczyć, jak kształtuje się doświadczenie życia studentów – jak łączą doświadczenie religijne z codziennością, światem cyfrowym i biografią. Analiza praktyk i innowacji pomaga uchwycić, które formy realnie wspierają więź z Kościołem i rozwój duchowy.

1. Jakie nowe formy i narzędzia duszpasterstwa stosuje dziś Wasze DA (np. media społecznościowe, podcasty, grupy tematyczne, projekty wolontariackie, rekolekcje wyjazdowe, mentoring)?
2. Co odróżnia „nową formę” od tradycyjnej – czy chodzi o treść, język, format, miejsce, czas, typ relacji?
3. Jak studenci reagują na formy online (transmisje, spotkania na platformach, grupy na komunikatorach) w porównaniu z formami „na żywo”?
4. Które narzędzia i formy najbardziej sprzyjają realnemu pogłębieniu wiary, a które głównie przyciągają uwagę na krótko?
5. Jak DA równoważy „atrakcyjność” i „głębię” – czy istnieje napięcie między tymi wymiarami?
6. Kto w DA inicjuje i „niesie” nowe formy – duszpasterz, liderzy świeccy, cały zespół, pojedyncze osoby?
7. Jak oceniacie, które innowacje warto utrzymać na stałe, a z których lepiej zrezygnować (kryteria, doświadczenia, ewaluacja)?

3. Obecna współpraca i nowe obszary współpracy

Uzasadnienie badawcze

Duszpasterstwo akademickie funkcjonuje na przecięciu wielu środowisk: uczelni, parafii, diecezji, organizacji studenckich, NGO-sów. Badanie istniejących i potencjalnych sieci współpracy pozwala zobaczyć, jak DA wpisuje się w szerszy ekosystem wsparcia młodych dorosłych oraz jakie zasoby (kompetencje, przestrzeń, finanse, kontakty) są dostępne lub tracone. Analiza relacji instytucjonalnych pomaga rozpoznać, w jakim stopniu DA jest partnerem.

1. Z kim DA obecnie współpracuje najczęściej (uczelnia, inne DA, parafie, ruchy i wspólnoty, samorząd studencki, NGO, miasto)?
2. Jakie są główne korzyści i trudności wynikające z tych relacji (zaufanie, formalności, oczekiwania, różnice celów)?
3. W jakich obszarach współpraca jest najmocniejsza (formacja duchowa, kultura, działania społeczne, pomoc psychologiczna, wolontariat)?
4. Jakie potencjalne partnerstwa nie są dziś wykorzystane (np. biura ds. studentów zagranicznych, poradnie psychologiczne, instytuty badawcze, organizacje pracodawców)?
5. Jak wygląda komunikacja między DA a władzami uczelni – czy DA jest postrzegane jako partner, czy raczej „zewnętrzny dodatek”?
6. Jakie warunki musiałyby zostać spełnione, by DA weszło w nowe obszary współpracy (np. projekty grantowe, badania, programy wsparcia zdrowia psychicznego, inicjatywy międzywyznaniowe)?
7. Jakie przykłady udanej współpracy moglibyście wskazać jako „modele” do powielania w innych miastach / ośrodkach?

4. Duszpasterz i liderzy – formacja do misji

Uzasadnienie badawcze

Struktura DA opiera się zwykle na relacji duszpasterza z grupą świeckich uczestników. To, jak są oni formowani i wspierani, ma bezpośredni wpływ na klimat wspólnoty, style przywództwa i poziom sprawczości studentów. Badanie funkcjonowania tej grupy pozwala opisać różne modele DA: od silnie scentralizowanych po bardziej partycypacyjne. Daje też materiał do refleksji nad tym, jak DA kształtuje liderów na przyszłość – dla Kościoła, społeczeństwa i środowiska akademickiego.

Jak w Waszym DA rozumie się rolę duszpasterza, a jak rolę świeckich liderów – gdzie przebiega granica odpowiedzialności?

Jak przebiega proces wyłaniania liderów – kto decyduje, jakie kryteria są stosowane (dyspozycyjność, kompetencje, duchowość, „charyzma”)?

W jaki sposób duszpasterz i liderzy są formowani do swojej misji (rekolekcje dla zespołu, szkolenia, mentoring)?

Jak w DA uczy się współodpowiedzialności i dzielenia się władzą – czy studenci realnie współdecydują o kierunku działań?

Jak rozwiązywane są konflikty w zespole i napięcia między różnymi stylami duchowości, charakterami i oczekiwaniami?

Jakie kompetencje (duchowe, społeczne, organizacyjne, cyfrowe) są dziś najbardziej potrzebne liderom DA?

W jaki sposób doświadczenie bycia liderem w DA wpływa na dalsze życie (zawodowe, rodzinne, kościelne) – czy DA śledzi takie „biografie liderów”?

5. Trudności i wyzwania DA – wizja przyszłości

Uzasadnienie badawcze

Duszpasterstwa akademickie są wrażliwe na zmiany kulturowe, kryzysy zaufania wobec Kościoła, transformacje rynku edukacyjnego i pracy. Badanie obecnych trudności i wyzwań – zarówno strukturalnych (liczba studentów, finanse, kadra), jak i kulturowych (sekularyzacja, kryzys autorytetów, zdrowie psychiczne młodych) – pozwala zarysować realistyczną wizję przyszłości DA. To istotne źródło wiedzy dla diecezji, zgromadzeń zakonnych i samych wspólnot, które muszą podejmować decyzje o inwestowaniu, łączeniu lub przekształcaniu DA.

Jakie są dziś największe trudności Waszego DA (frekwencja, budżet, przestrzeń, czas duszpasterza, obciążenie liderów, wizerunek Kościoła)?

Jak na funkcjonowanie DA wpływają szersze procesy społeczne: sekularyzacja, polaryzacja polityczna, kryzysy w Kościele, sytuacja ekonomiczna studentów?

Jak zmienił się profil „przeciętnego” studenta DA w ciągu ostatnich 5–10 lat (motywacje, oczekiwania, styl życia, stosunek do instytucji)?

Jakie są największe lęki i obawy związane z przyszłością DA w perspektywie 5–10 lat?

Jakie scenariusze rozwoju DA widzicie (np. specjalizacja tematyczna, większa sieciowość, praca bardziej projektowa, łączenie funkcji duszpasterstw)?

Jakie zasoby (ludzie, kompetencje, przestrzeń, sojusznicy) mogą pomóc DA odpowiedzieć na te wyzwania?

Gdybyście mogli zaprojektować „DA przyszłości”, jakie trzy elementy byłyby absolutnie kluczowe, a z czego można byłoby zrezygnować?

Analiza

Obszar 1: Jak podnieść zaangażowanie i przyciągnąć studentów?

Zmieniający się profil studenta

Analiza wypowiedzi duszpasterzy ujawnia świadomość głębokich przemian pokoleniowych. Ich zdaniem, współczesny student charakteryzuje się indywidualizmem, emocjonalną wrażliwością oraz potrzebą autentyczności w relacjach. Jak zauważył jeden z księży:

„Widzę, że jest coraz większy problem z tym, że młodzi ludzie mają problem z podjęciem decyzji, trwaniem w nich i braniem odpowiedzialności. Często przychodzą, żeby coś wziąć, ale niekoniecznie coś dać.”

Inny dodał:

„To pokolenie z waty cukrowej – delikatne, emocjonalnie kruche, a jednocześnie spragnione uwagi i indywidualnego podejścia.”

Duszpasterstwa muszą zatem odpowiedzieć na potrzeby pokolenia wychowanego w kulturze sieci, gdzie dominuje komunikacja emocjonalna, a nie instytucjonalna. Tradycyjne formy duszpasterstwa, oparte na strukturze i obowiązku, okazują się dla młodych mało atrakcyjne.

Modele zaangażowania

Księża zgodnie podkreślali, że zaangażowanie przybiera dziś różne formy – nie zawsze oznacza obecność fizyczną i działanie organizacyjne.

„Dla mnie już samo to, że ktoś przychodzi, coś przeczytał, zadaje pytania, to też jest zaangażowanie.”

Obserwuje się odejście od modelu „aktywnego wolontariatu” ku bardziej refleksyjnej obecności – uczestnictwu w dyskusjach, konwersatoriach, modlitwie czy wspólnych doświadczeniach duchowych. Księża wskazują, że sposoby zaangażowania studentów zmieniają się. Już sama obecność, uczestnictwo w rozmowie lub refleksji duchowej staje się wyrazem zaangażowania:

„Dla mnie już samo to, że ktoś przychodzi, coś przeczytał, zadaje pytania, to też jest zaangażowanie.”

Kluczowym czynnikiem przyciągającym studentów jest dziś relacyjność i doświadczenie wspólnoty, nie zaś formalna przynależność. Uczestnicy badania zwracają uwagę, że najskuteczniejszy pozostaje tzw. marketing szeptany:

„Dużo robi marketing szeptany – jeżeli ktoś czegoś doświadczył, gdzieś był, to potem przyprowadza innych.”

Dlatego – ich zdaniem – duszpasterstwa powinny wychodzić poza swoje mury, wchodząc w przestrzeń uczelni i kultury akademickiej.

„W tym roku właśnie z nas się taki zrodził pomysł, żeby wejść na uczelnię (...). Jednym z celów tego miałyby być może debaty, spotkania z ciekawym gościem.”

Odpowiedzią na potrzeby młodych staje się przesunięcie akcentu z religijności rytualnej w stronę duchowości refleksyjnej:

„Patrząc na moich studentów, oni niekoniecznie szukają jakiejś konkretnej postaci religijności, natomiast duchowość rzeczywiście jest dla nich pociągająca.”

Czynniki przyciągające studentów

Najczęściej wskazywano trzy główne mechanizmy przyciągania:

Marketing szeptany – osobiste rekomendacje i zaproszenia od znajomych:

„Dużo robi marketing szeptany – jeżeli ktoś czegoś doświadczył, gdzieś był, to potem przyprowadza innych.”

Otwartość i różnorodność form – od modlitwy ignacjańskiej po konwersatoria filozoficzne.

Bezpośredni kontakt i relacja osobista z duszpasterzem – bardziej niż kampanie w mediach społecznościowych.

Socjologicznie wskazuje to na przesunięcie od modelu instytucjonalnego Kościoła ku „Kościołowi relacyjnemu” – wspólnocie małych grup, gdzie doświadczenie bliskości i autentyczności ma większe znaczenie niż struktura organizacyjna.

Czynniki odpychające studentów

Jednym z kluczowych problemów pozostaje kryzys zaufania do Kościoła. Jak przyznano:

„W takim dialogu społecznym Kościół jawi się dzisiaj jako organizacja niewiarygodna. Jako instytucja pozbawiona wiarygodności i to im odbiera trochę animuszu do składania świadectwa czy ewangelizacji.”

Odbudowa wiarygodności wymaga działań wewnętrznych, zanim podejmie się ewangelizację:

„Najpierw my, ludzie z łona Kościoła, powinniśmy dolożyć starań do odzyskania tej wiarygodności (...), a dopiero potem zajmujemy się ewangelizacją.”

Można to interpretować jako próbę redefinicji kapitału symbolicznego Kościoła – z instytucjonalnego autorytetu na autentyczność i świadectwo osobiste.

Kryzys tożsamości i sekularyzacja

Wielokrotnie pojawiał się wątek narastającej sekularyzacji i erozji tradycyjnych więzi religijnych:

„Coraz więcej studentów wierzy wbrew swojej rodzinie – ich wiara nie ma zakorzenienia, staje się osobistym wyborem.”

Zjawisko to można interpretować w kontekście indywidualizacji religijności – religia staje się wyborem jednostki, a nie dziedzictwem kulturowym. Duszpasterstwa akademickie stoją więc przed wyzwaniem tworzenia przestrzeni dialogu dla tych, którzy nie są z Kościołem z tradycji, lecz z wyboru.

Psychologizacja i granice duszpasterstwa

Część księży zauważyła, że studenci coraz częściej oczekują od duszpasterzy wsparcia psychicznego:

„Najgorsze, co może się wydarzyć, to zamienienie duszpasterstwa w kozetkę u psychologa. Nie do tego jesteśmy powołani.”

Problem ten dotyczy granic kompetencji duszpasterzy wobec rosnącej fali problemów emocjonalnych wśród młodych dorosłych. Socjologicznie można to odczytać jako symptom społeczeństwa terapeutycznego, w którym sfera duchowa i psychiczna coraz silniej się przenikają.

Polaryzacja i kryzys komunikacji w Kościele

Wielu uczestników zwracało uwagę na **narastającą polaryzację wewnątrz Kościoła**:

„Brakuje środka – jedni są tradycjonalistami, drudzy liberalni, a nie potrafią ze sobą rozmawiać. Duszpasterstwa powinny być mostem.”

Z perspektywy socjologii religii można uznać to za efekt „prywatnej religijności” i fragmentaryzacji autorytetu kościelnego – duszpasterstwa akademickie mogą odgrywać rolę przestrzeni dialogu i mediacji.

Przemiany akademii i kultury

Księża zauważyli, że aspekt „akademicki” w duszpasterstwach ulega zanikowi:

„Kiedyś duszpasterstwa miały kształcić elity chrześcijańskie. Dziś więcej jest modlitwy niż myślenia.”

„Aspekt intelektualny przeniósł się do sieci – zamiast spotkań mamy podcasty i webinary.”

Pandemia COVID-19 oraz cyfryzacja życia akademickiego przyczyniły się do rozproszenia wspólnot i osłabienia form dyskusji. Duszpasterstwa muszą dziś szukać hybrydowych form obecności – łączących refleksję intelektualną, formację duchową i przestrzeń online.

Obszar 2: Nowe formy i narzędzia duszpasterstwa

Badani księży wskazywali na szereg nowych form i narzędzi duszpasterstwa; wskazywali jednak zarówno, że należy kontynuować pracę z wykorzystaniem metod sprawdzonych i tradycyjnych.

Rekolekcje, pielgrzymki i msze św. (akademickie)

Najczęściej wskazywaną tradycyjną formą są rekolekcje akademickie i pielgrzymki:

„Co roku jest pielgrzymka dominikańska... studenci też na to czekają. To forma, która mocno wrosła w życie duszpasterstwa.” „Po pandemii był moment odbudowy, ale zainteresowanie wróciło.”

Wskazano, że największą frekwencją cieszą się rekolekcje wielkopostne, podczas gdy rekolekcje „na dobry początek” notują spadek zainteresowania. Wynika to z rytmu roku akademickiego i stylu życia studentów.

Msze niedzielne i poranne msze akademickie („siódemki”) pozostają ważnym elementem życia wspólnoty.

„To jest fenomen – kaplica o siódmej rano zawsze pełna.”

Wyzwanie: studenci wyjeżdżają na weekendy, co wpływa na frekwencję w niedzielę. Weekend zaczyna się często już w czwartek, a kończy we wtorek – klasyczny rytm duszpasterstwa niedzielnego traci znaczenie.

Spotkania grup formacyjnych

Tradycyjna praca w grupach ma nadal wartość, ale zmienia się jej charakter – studenci częściej oczekują form dyskusyjnych i interaktywnych, a nie wykładowych.

„Jest pragnienie pracy w mniejszych grupach, w formie rozmowy, czytania tekstów, wspólnej analizy.”

Nowe i adaptowane formy duszpasterstwa

Nowe formy przesuwają akcent z wydarzeń liturgicznych na przestrzeń relacyjną i nieformalną. Księża zaczynają stawiać na krótkoterminowe grupy tematyczne. Przykładem są grupy wielkopostne spotykające się raz w tygodniu przez 6 tygodni:

„Łatwiej studentom wejść w coś, co ma wyraźnie określony początek i koniec.”

Zjawisko to odpowiada kulturze tymczasowości i elastyczności, charakterystycznej dla współczesnych studentów.

Inny przykład to „Droga Tobiasza” – cykl warsztatów o miłości, relacjach i rodzinie. Każde spotkanie zaczyna się kolacją i ma formę ćwiczeniowo-dyskusyjną.

„To był strzał w dziesiątkę. Oni chcą słuchać, ale też rozmawiać o tym, co ich dotyczy.”

Inny przykład to wyjazdy małogrupowe – wyjazdy rekolekcyjne w małych grupach (ok. 10 osób) sprzyjają pogłębionej integracji i otwartości uczestników.

„Inna dynamika niż przy 30 osobach — łatwiej się otworzyć i budować więzi.”

Księża zwracają uwagę, że technologie są konieczne, lecz pomocnicze. Profesjonalne media i spójna identyfikacja nie mogą zastąpić kontaktu osobistego.

Przenikanie tradycyjnych i nowych form

W duszpasterstwie jezuitów, tradycyjne elementy (msza, rekolekcje, pielgrzymki) są utrzymywane, ale prowadzone „po ignacjańsku” — bardziej doświadczeniowo i dialogicznie; obok nich rosną warsztaty, panele, cykle o relacjach i psychologii.

„Ignacjański trzon jest stały; zmienia się środowisko i rozproszenia.”

„Tradycyjne propozycje mogą być praktykowane współcześnie... rekolekcje w życiu codziennym od października do czerwca.”

„Nie mamy już ‘gadającej głowy’; chcemy angażować — doświadczenie, ćwiczenie, rozmowa.”

„Forma jest druga — najpierw motywacja i intencja prowadzącego.”

Istotny jest tu także standard jakości i gościnności. „Jakość” rozumiana jest szeroko: od przestrzeni i komunikacji po transparentne procesy i kulturę życzliwości (bez moralizowania).

DA łączy duchowość z rozwojem ogólnoludzkim (psychika, relacje, sport, organizacja). Tożsamość ignacjańska jest ramą, ale treści są interdyscyplinarne.

„Nie rozdzielać duchowości od rozwoju ogólnoludzkiego... bieganie, gry zespołowe, psychologia.”

„Jak się nie zajmować mediami, to nie będzie duszpasterstwa... to jest konieczne.”

„Korzystać — tak; ale uważać, by nie zastąpiło to kontaktu osobistego.”

Celem tych działań nie są „statystyki”, lecz kształtowanie dojrzałych, odważnych, zdolnych do decyzji ludzi — zintegrowany rozwój duchowy i ludzki.

Formy indywidualne – mentoring, kierownictwo duchowe

Mentoring i kierownictwo duchowe mają ograniczony zasięg pod względem „ilości studentów”, ale są ważne:

„Kontakt indywidualny wymaga czasu i zaufania. To nie działa od razu.”

Autorytet księdza nie wynika już z samej funkcji:

„Autorytet z racji bycia księdzem już nie działa. To musi być autorytet osobisty.”

Te nowe formy odpowiadają – zdaniem badanych – na nowy kontekst społecznych, w którym operują. Po pierwsze, młodzi funkcjonują jednocześnie w wielu rzeczywistościach: praca, dom, rozrywka; życie akademickie nie jest w nim priorytetem; to powoduje także, że propozycje duszpasterskie podlegają tym samym zasadom konkurencyjności, co pozostałe elementy życia. Po drugie, zmiany pokoleniowe przekładają się na potrzebę indywidualizacji form duszpasterskich. Po trzecie, życie studentów cechuje elastyczny i ograniczony czas studiowania i pracy – wielu studentów pracuje zawodowo już podczas studiów, co ogranicza ich dostępność i wpływa na rytm uczestnictwa. Często aktywność zawodowa wynika z potrzeby

niezależności i samodzielności oraz presji społecznej: „Często praca jest priorytetem, a studia tylko dodatkiem.” Po czwarte, DA pozostaje atrakcyjne przede wszystkim dla osób wierzących – takie są konstatacje duszpasterzy jezuitów; działania „na zewnątrz” do poszukujących mają ograniczoną trakcję. Jednocześnie panuje przekonanie, że DA „powinno być dla wszystkich” i być gościnne dla poszukujących:

„...w Polsce raczej na człowieka wierzącego... poszukujący też, ale nie zawsze umieją się odnaleźć.”

„Projekt dla niewierzących... z początku kilka osób, potem w zasadzie nikt nie przychodził.”

Obszar 3: Obecna współpraca i nowe obszary współpracy

Choć potencjalnie sieć współpracy DA jest szeroka, to jednak realna współpraca napotyka na szereg wyzwań. Relacje z uczelniami są obecne, ale słabe i ograniczone do wydarzeń ceremonialnych a współpraca z nimi ma charakter doraźny, trudny, a nie strukturalny:

„Natomiast jeśli chodzi o relacje no to zawsze jest msza inauguracyjna i gdzieś tam na zakończenie... jakaś msza za zmarłych pracowników Politechniki, studentów itd.”

„My z uczelniami nie mamy nic wspólnego... duszpasterstwo akademickie funkcjonuje jako grupy parafialne.”

Inne duszpasterstwa i sieci zakonne to najstabilniejsza i najbardziej efektywna forma współdziałania. Jest to współpraca najsilniejsza i najbardziej regularna:

„U nas u XXX jest tak, że mamy sieć duszpasterstw jezuickich... Mamy wspólne inicjatywy, wspólne wakacje... To jest bardzo fajne, bo idea jest taka, że jak człowieczek trafią... to już wie, że ma tam ludzi, z którymi może pogadać.”

„W XXX spotykaliśmy się w ramach comiesięcznych dzieleń duszpasterzy akademickich... i z tego wyrastały różne inicjatywy.”

DA są mocno osadzone w strukturach parafialnych, stąd wynika także ich naturalna współpraca:

„Duszpasterstwo akademickie funkcjonuje jako grupy parafialne.”

Współpraca okazjonalna dotyczy mediów katolickich oraz samorządu studenckiego:

„To, co mi przychodzi do głowy, to radio, media... cykl audycji duszpasterstw akademickich, co miesiąc jakieś duszpasterstwo miało audycję.”

Korzyści i trudności wynikające ze współpracy

Korzyści: możliwość przynajmniej symbolicznej obecności w przestrzeni akademickiej, wzajemna wymiana doświadczeń (spotkania z rektorem, współpraca między DA), synergia w dużych wydarzeniach:

„Współpraca w ramach miasta może być efektywna... jesteśmy w stanie zrobić coś, czego jedno duszpasterstwo nie udźwignie.”

Główna oś trudności: nieufność i unikanie ekspozycji przez uczelnie:

„Rektor powiedział: trzymajmy się swoich kompetencji... jasno określenie granic działania.”

„Mimo szumnych zapowiedzi współpraca nie przełożyła się na nic praktycznego.”

Dodatkowe bariery to: ideologizacja przestrzeni akademickiej, obawa o reakcję mediów i studentów, brak chęci władz uczelni na formalną współpracę, przeciążenie duszpasterzy obowiązkami:

„Jestem duszpasterzem akademickim, postakademickim, społecznym i w parafii – nie mam przestrzeni na więcej.”

Niewykorzystane potencjalne partnerstwa

W świetle wypowiedzi widać kilka obszarów, które nie zostały zagospodarowane, mimo realnych potrzeb. Po pierwsze, DA mają zasoby (psychoterapeuci, mentorzy), ale nie są zapraszane:

„Nie udało się wejść... nawet jako psychoterapeuta, żeby wygospodarować pomieszczenie dla studentów.”

Po drugie, próby współpracy na uczelni często nie przynoszą efektów, na przykład próby tworzenia koła okazywały się nieskuteczne:

„Był pomysł koła... składaliśmy projekty, ale nic nie przechodziło i to ucięło skrzydła studentom.”

Rozmówcy wskazują na wzrost ostrożności władz uczelni po 2020 r., co rodzi unikanie jakichkolwiek formalnych związków z Kościołem:

„Po 2020 roku... władze są bardziej wrażliwe, żeby się nie narażać mediom.”

Obszar 4: Duszpasterz i liderzy – formacja do misji

Rola duszpasterza w DA – między posługą a towarzyszeniem

Wypowiedzi wskazują na wyraźnie utrwalone rdzenie roli duszpasterza: sakramenty, duchowe prowadzenie oraz obecność:

„Podstawowa rola duszpasterza to jest to towarzyszenie (...) obecność, posługa sakramentalna, rozmowy, kierownictwo duchowe.”

„Dajemy Pana Boga, nie tylko mówimy o Panu Bogu (...) Eucharystia, spowiedź i inne.”

„Bez młodych, którymi można się posłużyć, chyba nie ma duszpasterstwa, bo oni są przełożeniem informacji, zaproszeń i zachęty do innych.”

Jednocześnie duszpasterz staje się osobą współobecną w życiu codziennym studentów, także poza liturgią:

„Na korytarzu (...) można spotkać wiele osób i usłyszeć wiele różnych ludzkich spraw.”

Rozmowy podkreśla także coraz silniejszą potrzebę duszpasterza jako punktu odniesienia w kryzysach rodzinnych studentów:

Oni mają tak porozwalane rodziny (...) temat rodziny od razu wywołuje łzy w oczach.”

W poszukiwaniu lidera

Uczestnicy zgodnie podkreślali, że struktura DA opiera się na dynamicznej współpracy kapłana i grupy liderów. W różnych ośrodkach relacja ta przybiera jednak inne formy. Przykładem modelu dwóch równorzędnych liderów i dwóch duszpasterzy jest np. DA XXX:

„Jest dwóch duszpasterzy... i dwójka takich głównych odpowiedzialnych. Chłopak i dziewczyna zwykle.”

Model jednego lidera z szeroką radą odpowiedzialnych funkcjonuje w XXX:

„Jest dziesięć osób odpowiedzialnych... i wśród tych dziesięciu osób jest szef... od dwóch lat poprosiłem, żeby był jeszcze wicelider.”

Model kolektywny i bardziej partycypacyjny widoczny jest w XXX:

„Nie mamy szefa... staramy się kolegiąlnie podejmować decyzje... Kto ma siły z małej rady, podejmuje inicjatywy.”

W wypowiedziach duszpasterzy silnie wybrzmiewało, że ich rola nie jest tożsama z rolą lidera, lecz ma stanowić zaplecze formacyjne i organizacyjne:

„Duszpasterz ma spojrzenie szersze, łączność z parafią i diecezją... a liderzy są odpowiedzialni za funkcjonowanie praktyczne i inicjatywy.”

Wyłanianie liderów i ich motywacja do bycia liderami

Proces doboru liderów nie jest jednolity — różni się między ośrodkami. Można wskazać następujące modele:

8. Demokratyczny – poprzez wybory
9. Wyłanianie liderów poprzez obserwację
10. Rekrutacja „przez działanie”

W kontekście wyłaniania liderów ważne są wskazane ograniczenia: mała liczba chętnych zdolnych do przejścia odpowiedzialności, krótka perspektywa czasowa studentów (Erasmus, koniec studiów).

W odniesieniu do motywacji liderów, odpowiedzi wskazują na pewien model mieszany, związany z połączeniem samorealizacji i poczucia sensu oraz odpowiedzialności za wspólnotę.:

„Kościół to dla nich mała wspólnota – relacje, wsparcie, duchowość.”

„Poczucie sprawczości też jest ważne.”

Formacja

Poruszając wątek formacji uczestnicy spotkań wskazywali przede wszystkim uczenie się poprzez praktykę, relację i obecność:

„Ciągle wracam do małej rady... spotkania miesięczne, dzielenie się, planowanie, podsumowania.”

„Najpierw namawiam ich do inicjatywy. Jak się zajmiesz – robimy. Jeżeli nie podejmą, to wrócimy do tego za rok.”

„To młodzi inicjują i organizują, a my tylko towarzyszymy.”

Ważnym elementem formacji jest współodpowiedzialność i podejmowanie decyzji. To obszar, który wywołał dużo refleksji. Duszpasterze zgodnie zauważyli, że po pandemii studenci są: ostrożniejsi, bardziej wrażliwi na ocenę, trudniej przyjmują konstruktywny feedback:

„Kwestia odpowiedzialności to jest poklejenie płatków śniegu — dotkniesz mocniej i znikają.”

Jednocześnie jednak widać potencjał:

„Młodzi chcą, tylko nie wiedzą, czy mogą i czy potrafią — trzeba ich zapraszać do odpowiedzialności.”

Wszyscy rozmówcy podkreślają, że liderzy wynoszą z DA realne kompetencje społeczne, organizacyjne i życiowe:

„Ksiądz dał nam zdolność korzystania z mikrofonu (...) teraz w pracy nikt nie chce podejść do mikrofonu, a dla nas to naturalne.”

„W duszpasterstwie nauczyli się pisać pisma, prosić firmy o wsparcie, organizować działania, przełamywać wstyd.”

„Przychodzą osoby, którym w domu wszystko załatwiano. W duszpasterstwie mogą wziąć odpowiedzialność i zobaczyć to od drugiej strony.”

Jednocześnie sygnalizowany jest poważny trend społeczny: trudność w budowaniu relacji emocjonalnych i wchodzeniu w związki.

„Większość studentów na czwartym–piątym roku to single.”

„Po pandemii nie potrafią zacząć rozmowy. Po pięciu latach w klasie nie znają się.”

DA staje się więc także przestrzenią odbudowy kapitału społecznego, a nie tylko religijnością.

Obszar 5: Trudności i wyzwania DA – wizja przyszłości

Do główny wyzwań należą, pojawiające się w poprzednich częściach:

11. Nowe pokolenia studentów: zindywidualizowanych oraz wrażliwych

12. Trudności współpracy z uczelniami

Wyłaniająca się wizja DA to wizja „grupy elitarniej”:

„Nie chcę używać słowa grupą elitarną (...), ale myślę sobie, że musimy się chyba zgodzić na to, że Kościół jako taki będzie małą trzodą.”

Oznacza to przesunięcie od modelu masowego duszpasterstwa ku mniejszym, bardziej zaangażowanym wspólnotom, które będą łączyć duchowość z refleksją społeczną i kulturową. Jak dodaje jeden z rozmówców:

„Nie tracimy ani animuszu, to, że obraz jest pochmurny, to realizm (...), robimy swoje, to też nas uczy pokory, że nie wszystko jest na pstryknięcie palcem, ale działamy z radością i już.”

Duszpasterze sformułowali szereg rekomendacji do dalszych działań DA, jednocześnie podkreślając, że powinny one być aplikowane z uwzględnieniem kontekstu lokalnego.

13. Nowy model duszpasterstwa powinien łączyć duchowość z formacją intelektualną i społeczną – „Kościół relacji i dialogu”, a nie tylko „Kościół rytuału”

14. Formacja duszpasterzy powinna obejmować elementy komunikacji międzykulturowej, psychologii młodzieży i pracy z osobami w kryzysie

15. Należy przyjąć postawę otwartości na studentów spoza Kościoła – przestrzeń dyskusji światopoglądowej może stać się sposobem odnowy misji akademickiej Kościoła

16. Przyszłe działania powinny obejmować budowanie wspólnoty ponad podziałami – duszpasterstwa jako „mosty”, a nie „bastiony”

17. Rekomenduje się używanie języka i narzędzi komunikacji nowych pokoleń – wykorzystanie nowych mediów w sposób integracyjny, łączący treści online z realnym doświadczeniem wspólnotowym

Podsumowanie socjologiczne

Duszpasterstwa akademickie funkcjonują dziś w społeczeństwie postinstytucjonalnym, zsekularyzowanym oraz zindywidualizowanym w którym młodzi ludzie unikają struktur, a poszukują sensu i relacji. DA działają w środowisku, w którym religia coraz bardziej prywatyzuje się i staje się elementem życia osobistego, a nie publicznego. Widoczne jest to w wypowiedziach o niechęci studentów do rozmowy o wierze w przestrzeni akademickiej oraz ostrożności uczelni: uczelnie starają się nie ryzykować wizerunkowo, relacje mają charakter rytualny (msze inauguracyjne), nie strategiczny, uczelnia coraz częściej widzi religię jako kwestię wrażliwą, wymagającą neutralizacji. W rozmach pojawia się diagnoza, że studenci nie tyle odchodzą od wiary, ile przestają ją przeżywać w sposób instytucjonalny, religię lokują w sferze prywatnej, unikając publicznego manifestowania tożsamości, poszukują bardziej rozwoju osobistego, emocjonalnego i psychologicznego niż klasycznych form religijności. To klasyczny proces opisany przez socjologów jako indywidualizacja i subiektywizacja religii – przesunięcie od „religii Kościoła” do „religii ja”.

Poza zmianą społeczną ważna jest też zmiana psychologiczna. Księża dostrzegają, że współczesny student to jednostka „krucha, ale poszukująca”, która oczekuje autentyczności, a nie formalizmu. Studenci – przedstawiciele pokolenia Z – charakteryzują się, m.in. dużą elastycznością i tymczasowością zaangażowania, orientacją pragmatyczną („co mi się przyda”), wysoką wrażliwością emocjonalną, potrzebą autentycznych relacji. W tym kontekście duszpasterstwo akademickie musi przechodzić od modelu wspólnoty instytucjonalnej do wspólnoty relacyjnej i elastycznej. Formy duszpasterstwa stają się bardziej *sytuacyjne* i *osobowe* niż rytualne i masowe. W efekcie, rola duszpasterzy przesuwana się z nauczycieli na towarzyszy duchowej drogi, a sam Kościół – jeśli ma pozostać obecny w akademii – musi nauczyć się języka kultury młodych i nowych form wspólnotowości.

Taka diagnoza przekłada się na realne działania. Coraz bardziej rozpowszechniony, współczesny model DA odchodzi od hierarchiczności w stronę współodpowiedzialności, z tym jednak że poziom partycypacji zależy od osobowości duszpasterza i dynamiki grupy, a nie stanowi zakładaną formę strukturalną. W perspektywie studentów DA przynoszą trwałe efekty biograficzne – zwłaszcza liderzy poprzez doświadczenie współodpowiedzialności mają poczucie realnego wpływ społecznego, a same DA postrzegane mogą być jako laboratoria kompetencji społecznych. Z takiej perspektywy duszpasterstwo akademickie funkcjonuje jako mikrosystem społeczny, w którym młodzi uczą się dorosłości poprzez współodpowiedzialność, a duszpasterz staje się „facylitatorem rozwoju”, nie kierownikiem. Dlatego współczesne duszpasterstwo akademickie nie może być rozumiane jako struktura, w której ksiądz kieruje, a studenci jedynie wykonują polecenia. Rozmowy jednoznacznie pokazują, że życie duszpasterstwa bierze się z relacji między duszpasterzem a studentami, a w szczególności z grupą liderów. To relacja oparta na zaufaniu, dialogu, wspólnym rozeznawaniu i współodpowiedzialności.

Jakości te są ważne w kontekście postpandemicznym, w który obecnie się znajdujemy. W takim ujęciu DA jawi się jako przestrzeń odbudowy kompetencji społecznych utraconych w pandemii cyfrowej. Pandemia przerwała proces socjalizacji młodych dorosłych. Brak bezpośrednich kontaktów, komunikacja wyłącznie cyfrowa i redukcja spontanicznych relacji doprowadziły do osłabienia

kompetencji

interpersonalnych.

Duszpasterstwa stały się laboratoriami ponownego uczenia się bycia z ludźmi: rozmowy, współpraca, spory, negocjacje, wspólne przeżywanie sukcesów i porażek.

Doświadczenia wyniesione z prowadzenia grup, wydarzeń, projektów i liturgii są „transferowalne” poza duszpasterstwo. Absolwenci DA zabierają ze sobą: kompetencje organizacyjne, umiejętność publicznych wystąpień, umiejętność pracy w zespole, odpowiedzialność za ludzi i za wynik działania, zdolność do pytania o sens i etyczne konsekwencje decyzji.

Same relacja w DA przybierają różną formę – można mówić o dywersyfikację modeli przywództwa. Rozwój przywództwa w duszpasterstwach akademickich nie przebiega według jednego schematu. Obok dawnych, bardziej hierarchicznych modeli pojawiają się struktury modułowe, zadaniowe i sieciowe: od sekcji tematycznych po systemy przeszłych, podprzesłych czy animatorów. Zróznicowanie to nie jest efektem mody organizacyjnej, lecz odpowiedzią na realia współczesnego studiowania: mobilność, krótsze cykle lojalności, elastyczne zaangażowanie, a nawet rywalizujące style tożsamościowe. Dla pokolenia Z, które jest przyzwyczajone do samodzielnego komponowania własnych ścieżek rozwoju, model „wielu małych pól zaangażowania” jest bardziej naturalny niż model jednej centralnej odpowiedzialności. To właśnie dlatego rozproszone formy liderstwa – sekcje, inicjatywy, projekty – nie są zagrożeniem dla spójności wspólnoty, lecz przestrzenią aktywizacji i samorealizacji.

Poza budowaniem kompetencji społecznych DA stanowi ważne oparcie dla danej osoby. Rozmowy ujawniły wymiar duszpasterstw, który rzadko jest eksponowany w debatach publicznych: studenci przychodzą nie tylko po duchowość, ale również po bezpieczeństwo emocjonalne. Niektórzy z nich dorastają w rodzinach, w których zabrakło trwałych, dojrzałych wzorców – szczególnie ojcowskich. Dlatego księża stają się nie tylko przewodnikami wiary, lecz osobami, które pozwalają młodym doświadczyć dorosłej obecności, stałości, troski i odpowiedzialności. W tym sensie DA zmniejsza psychologiczne koszty dorastania, wypełniając lukę, którą kiedyś w sposób naturalny wypełniała rodzina. To nie prowadzi do zależności – przeciwnie: dzięki poczuciu bezpieczeństwa studenci mogą budować własną podmiotowość i relacyjność, a nie zamykać się w samotności czy cynizmie, które są typowe dla młodego pokolenia przejawiającego deficyty więzi.

Księża jasno wskazują, że świat duszpasterstw akademickich jest po epoce, która już nie wróci – zmieniły się uczelnie, studenci, kultura i wrażliwość. Powrót do dawnych masowych struktur czy pielgrzymek nie jest możliwy — ale utrata tradycyjnych form byłaby równie ryzykowna. DA przetrwa i rozwinie się tylko wtedy, gdy zachowa religijne „centrum sensu”, a równocześnie otworzy wachlarz form zaangażowania, w których różni studenci mogą odnaleźć swoje miejsce i misję. Młodzi nie chcą być widzami — chcą czuć się potrzebni i sprawczy. Gdy mogą realnie wpływać na funkcjonowanie wspólnoty, wtedy DA staje się ich miejscem. Gdy mogą tylko słuchać i wykonywać polecenia — odchodzą.

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa II” nr projektu NdS-II/SN/0495/2023/01, kwota dofinansowania 297.126,00 zł, całkowita wartość projektu 297.126,00 zł.

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

NAUKA DLA
SPOŁECZEŃSTWA

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Nauka dla Społeczeństwa II”.